

Crisis zet sociaal Europa onder druk

Dit artikel werd geschreven voor het debat over 'Een sociaal Europa: doekje voor het bloeden of hard nodig?', dat op 27 juni a.s. zal plaatsvinden in het Huis van Europa, in samenwerking met EUforum.nl, de Vertegenwoordiging van de Europese Commissie en het Informatiebureau van het Europees Parlement.

Marjolijn Bulk is Europese specialist van de vakcentrale FNV en lid van de EESC (European Economic and Social Council).

Agnes Jongerius is voormalig voorzitter van het FNV; zij is thans verbonden aan het kenniscentrum IOS (Instituten van de Open Samenleving) van de Universiteit Utrecht, waar zij zich bezighoudt met Europese vraagstukken.

De sociale gevolgen van de crisis zijn in veel eurolanden inmiddels ronduit schrikbarend.

Bezuinigingen moeten op een sociaal verantwoorde wijze vorm krijgen. In Nederland hebben de

sociale partners inmiddels een sociaal akkoord afgesloten met de overheid. Dat voorbeeld zou in

Europa navolging verdienen.

Herinnert u het zich nog? Het is maart 2013 als het kwartaaloverzicht van de werkgelegenheid en de sociale staat van de EU verschijnt. Daarin wordt geschetst dat de werkloosheid in de EU op het hoogste niveau ooit is. Dat de situatie van veel Europese huishoudens, en van de jeugd in het bijzonder, blijft verslechteren. Een belangrijk deel van de bezuinigingen in de lidstaten slaat neer bij de uitgaven voor sociale bescherming. Uitgaven aan de sociale zekerheid functioneren onvoldoende als stabilisator van de economie. En druk op de lonen in de publieke sector heeft geleid tot een aanzienlijke reductie van het reële gezinsinkomen, met als gevolg een zware druk op de levensstandaard van huishoudens.¹

Op 11 april presenteerde de Europese Commissie haar rapport *Industrial Relations in Europe in 2012*. Het rapport concludeert dat de crisis de sociale dialoog onder druk heeft gezet, dat sociale partners op nationaal niveau niet altijd geconsulteerd zijn over ingrijpende nationale hervormingen en dat mede hierdoor in een aantal lidstaten grote sociale onrust is ontstaan.²

Beide rapporten zijn ronduit zorgwekkend. Nog zorgwekkender is het dat er eigenlijk geen haan naar gekraaid heeft. Noch in Nederland noch in Brussel. Geen grote krantenkoppen, geen verhitte televisiedebatten. Niets. Stille. Terwijl toch duidelijk is dat het in Europa gevoerde begrotingsbeleid de aanjager is van sociale achteruitgang. Sociale achteruitgang van burgers, van landen.

Kijk bijvoorbeeld eens naar Portugal. In 2011 kreeg Portugal, als derde euroland in moeilijkheden, financiële steun uit het Europese nood-

fonds, en wel ter waarde van 78 miljard euro. Als voorwaarde voor die noodsteun moest Portugal met de Trojka een zogeheten Memorandum van Overeenstemming sluiten, met daarin een gedetailleerde beschrijving van verplichte bezuinigingen en structurele hervormingen. Artikel 6, punt k van dit Memorandum bevatte (o.a.) de verplichting maatregelen te nemen om de "zwakke punten in de huidige loononderhandelingsprocessen aan te pakken, zoals onder meer wetgeving om de criteria en voorwaarden voor de uitbreiding van collectieve loonovereenkomsten te herdefiniëren en om de sluiting van overeenkomsten op ondernemingsniveau te faciliteren".³ Deze verplichting zet niet alleen de sociale dialoog onder druk, maar breekt ook welbewust het Portugese stelsel van centraal overleg af, ten faveure van meer loonconcurrentie op bedrijfsniveau. De cao-onderhandelingen moeten in het vervolg op bedrijfsniveau plaatsvinden. Het fundamentele recht op vrije onderhandelingen wordt daarmee geweld aangedaan.

De opdracht voor Portugal is zijn begrotingstekort in 2013 tot 5,5% van het BNP terug te brengen. Daarom kondigde de Portugese regering in december 2012 een zestiental bezuinigingsmaatregelen aan, waaronder verlaging van lonen en pensioenuitkeringen in de collectieve sector, verlaging van de uitkeringen bij ziekte, en een bijzondere solidariteitsheffing op werkloosheidsuitkeringen.

Op 5 april 2013 bepaalde het Portugese Constitutionele Hof echter dat specifieke maatregelen voor werknemers en gepensioneerden in de collectieve sector in strijd zijn met het gelijkheidsbeginsel uit de Portugese Grondwet. Het Hof oor-

Een enkele focus op een 3-procent-norm is onzinnig

deelde tevens dat de Portugese Grondwet de overheid verbiedt maatregelen te nemen die één bevolkingsgroep buitenproportioneel raken; de additionele heffing op de uitkeringen was daarom niet toegestaan.⁴

Eigenlijk behoorde de Portugese overheid te weten dat men grote risico's liep; het Portugese Constitutionele Hof had in 2012 vastgesteld dat "hoe groter de mate van opoffering opgelegd aan burgers ter legitimatie van publieke belangen is, hoe groter de vereisten van billijkheid en rechtvaardigheid in de verdeling van deze offers moet en zijn".⁵ Desondanks kwam de regering, onder druk van de aan de financiële steun van Europa verbonden voorwaarden, met voorstellen die het sociale stelsel zó vérgaand afbreekt, dat de rechter er een stokje voor moest steken.

Twee dagen later, op 7 april, kwam de reactie uit Brussel. Portugal moest zich vooral houden aan de voorwaarden van de steunverlening.⁶ Ook de Eurogroep benadrukte op 12 en 13 april dat de Portugese autoriteiten snel nieuwe bezuinigingsvoorstellen moeten presenteren.⁷

Geen enkel woord over de noodzaak van sociaal beleid en bescherming van de grondrechten van burgers en werknemers, juist ook in tijden van crisis en vérgaande bezuinigingsmaatregelen. Een gemiste kans. En tegelijkertijd een helder signaal dat bezuinigen en herstel van het begrotingsevenwicht nog steeds het belangrijkste doel is, ongeacht de sociale gevolgen.

Soms lijkt er sprake van een kentering. Commissievoorzitter Barroso verwoordt dit op 22 april als volgt: "*We need sound fiscal policy. We need deeper reform for competitiveness and we need investment, namely with a social dimension.*"⁸ Terwijl Begrotingscommissaris Rehn stelt dat het Europees economisch bestuur met zijn

harde bezuinigingsverplichtingen en afbraak van de sociale dialoog onverkort overeind blijft, benadrukt zijn collega Andor van Werkgelegenheid en Sociale Zaken dat de sociale situatie in de lidstaten zorgwekkend is en dat sociale partners betrokken moeten worden bij de hervormingen.

We kunnen Commissievoorzitter Barroso meegeven dat enkel een focus op een 3-procent-norm onzinnig is. Lidstaten moeten ook hervormen om structurele onevenwichtigheden aan te pakken, met verstandig begrotingsbeleid in de lidstaten en met Europese coördinatie. Maar de sociale gevolgen van de crisis zijn in veel eurolanden inmiddels ronduit schrikbarend.

In Nederland hebben sociale partners onlangs in de Sociaal-Economische Raad een verkenning van de Nederlandse economie opgesteld en een tripartiet sociaal akkoord afgesloten met de overheid.⁹ Met dit Sociaal Akkoord en de SER-verkenning laten overheid en sociale partners zien dat een verstandig begrotingsbeleid en structurele hervormingen op een sociale manier kunnen worden ontwikkeld. Samen erkennen zij daarmee dat bezuinigingen op een sociaal verantwoorde wijze vorm kunnen en moeten krijgen. En misschien ook wel dat de sociale dimensie ook binnen het Europees economisch bestuur een voorwaarde is voor een verstandig begrotingsbeleid. Het Portugese Constitutionele Hof heeft immers gelijk: *hoe groter de mate van opoffering opgelegd aan burgers ter legitimatie van publieke belangen, hoe groter de vereisten van billijkheid en rechtvaardigheid in de verdeling van deze offers moeten zijn.*

En dat is in heel Europa broodnodig. Het zou goed zijn als de Nederlandse polderaanpak op Europees niveau erkenning en navolging krijgt. Stabilisering van de euro vraagt om een vertrouwensoffensief op Europees niveau, om een stevige verankering van de sociale dimensie, juist ook in tijden van crisis.

NOTEN

- 1 Zie <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=152&furtherNews=yes>
- 2 Zie <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=329&newsId=1856&furtherNews=yes>
- 3 Zie <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:159:0088:0088:NL:PDF>
- 4 Zie <http://www.tribunalconstitucional.pt/tc/acordaos/20130187.html>, (alleen beschikbaar in het Portugees)
- 5 Zie http://www.ugt.pt/comunicadoUGT_05_04_2013.pdf, (alleen beschikbaar in het Portugees).

- 6 Zie http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-307_en.htm
- 7 Zie http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ecofin/136772.pdf
- 8 Zie http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-368_en.htm?locale=en
- 9 Zie <http://www.ser.nl/nl/publicaties/overige/2010-2019/2013/nederlandse-economie-in-stabieler-vaarwater.aspx> en zie http://www.stvda.nl/~media/Files/Stvda/Convenanten_Verklaring_en/2010_2019/2013/20130411-sociaal-akkoord.ashx